

Agata Basińska, Joanna Poczta¹

ROLA WSPÓŁPRACY MIĘDZYGMINNEJ W ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU TURYSTYKI NA OBSZARACH WIEJSKICH – STUDIUM PRZYPADKU

ROLE OF INTER-DISTRICT COOPERATION IN THE DEVELOPMENT OF BALANCED TOURISM IN RURAL AREAS – CASE STUDY

Katedra Ekologii Człowieka, ¹ Katedra Geografii Turyzmu, Akademia Wychowania Fizycznego w Poznaniu
ul. Rybaki 19, 61-884 Poznań, e-mail: agata-basinska@tlen.pl, joanna_poczta@tlen.pl

Abstract. With the transformation of the Polish Civil Service in the 80/90. the local government obtained new regulations and possibilities in the social-economy development. Such of them is building different types of regional partnerships e.g. inter-district unions. The article discusses the essence and significance of inter-district cooperation in the development of balanced tourism in rural areas. Sustainable tourism can be important impact factor of agricultural areas development. The origin and characteristics of partnerships of subjects active in the region were presented, which gave rise to the discussion of the example of the "Wielkopolska Gościńska" Tourism Inter-district Union (Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościńska“). This made it possible to answer the question whether and, if yes, to what extent special unions may contribute to the development of balanced tourism in the rural areas.

Słowa kluczowe: agroturystyka, fundusze unijne, obszary wiejskie, partnerstwo regionalne, rozwój zrównoważony, samorząd lokalny, turystyka wiejska, turystyka zrównoważona, związek międzygminny.

Key words: agrotourism, balanced tourism, EU funds, inter-district union, local government, regional partnership, rural areas, rural tourism, sustainability.

WSTĘP

Rezultatem transformacji społeczno-gospodarczej w Polsce, która miała miejsce na przełomie lat 80. i 90. ubiegłego wieku, były liczne konfiguracje samorządowe – zarówno na szczeblach gminnym, powiatowym, jak i wojewódzkim. Sprzyjające ramy prawne w tym zakresie dała również reforma polskiej administracji samorządowej w latach 1990–1999. W efekcie zmian legislacyjnych na terenie RP wprowadzono zasadniczy trójstopniowy podział terytorialny kraju na: gminy, powiaty, województwa.

Zmiany administracyjne wpłynęły także istotnie na turystykę, a nowa Ustawa o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 roku dała w tym zakresie zupełnie nowe perspektywy władzom samorządowym. Jedną z nich jest możliwość zawiązywania porozumień i tworzenia związków międzygminnych w celu wspólnego wykonywania zadań publicznych; dotyczy to również powiatów. Współpraca partnerska jednostek samorządu terytorialnego odgrywa coraz większą rolę w rozwoju turystyki w regionach, bowiem związki międzygminne coraz częściej są beneficjentami funduszy Unii Europejskiej. Niebagatelne znaczenie ma w tym zakresie jedna z zasad dystrybucji funduszy wspólnotowych, czyli komplementarność i partnerstwo.

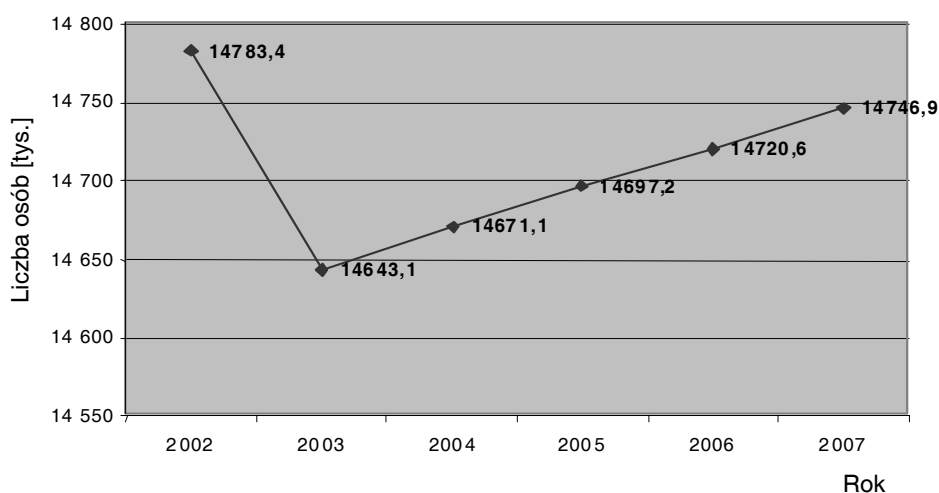
Od dawna wiadomo, iż turystyka, rozumiana jako zjawisko społeczno-gospodarcze, wspiera aktywizację regionów, jednak może też przyczynić się do dewastacji zasobów środowiska przyrodniczego, które często stanowią rdzeń produktów turystycznych. Próba zapobiegania destrukcyjnemu wpływowi turystyki na obszary recepcyjne jest koncepcja rozwoju zrównoważonego. Zakłada on poziom i sposób użytkowania zasobów środowiska naturalnego przez społeczeństwo, przy możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych mieszkańców Ziemi (Jafari 2000).

Zrównoważony rozwój odnosi się także do planowania i organizacji turystyki na obszarach wiejskich, które zajmują prawie 93% kraju i zamieszkiwane są przez ok. 38% ludności Polski (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi 2007). Jedną z przesłanek zrównoważonego rozwoju jest także współpraca partnerska. W świetle przemian, zachodzących na obszarach wiejskich, rozwój turystyki, a zwłaszcza agroturystyki jest szansą na aktywizację społeczno-gospodarczą wielu rejonów, które cechuje niski dochód z rolnictwa.

Celem artykułu jest ukazanie znaczenia i możliwości, które daje współpraca międzygminna w zakresie zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach wiejskich.

TURYSTYKA NA OBSZARACH WIEJSKICH A ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY

Według polskiej klasyfikacji za obszary wiejskie uważa się tereny pozostające poza granicami administracyjnymi miast¹. Jak wykazano wyżej, stanowią one większość powierzchni kraju. Według danych GUS od roku 2003 obserwuje się stały wzrost liczby mieszkańców terenów wiejskich. W 2007 roku osiągnęła ona 14 746,9 tys., co stanowiło 38,6% ludności Polski. Zmiany liczby ludności obszarów wiejskich ilustruje poniższy wykres (rys.1).

Rys. 1. Zmiany liczby ludności zamieszkałej na terenach wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Powierzchnia i ludność Polski w przekroju terytorialnym (2007).

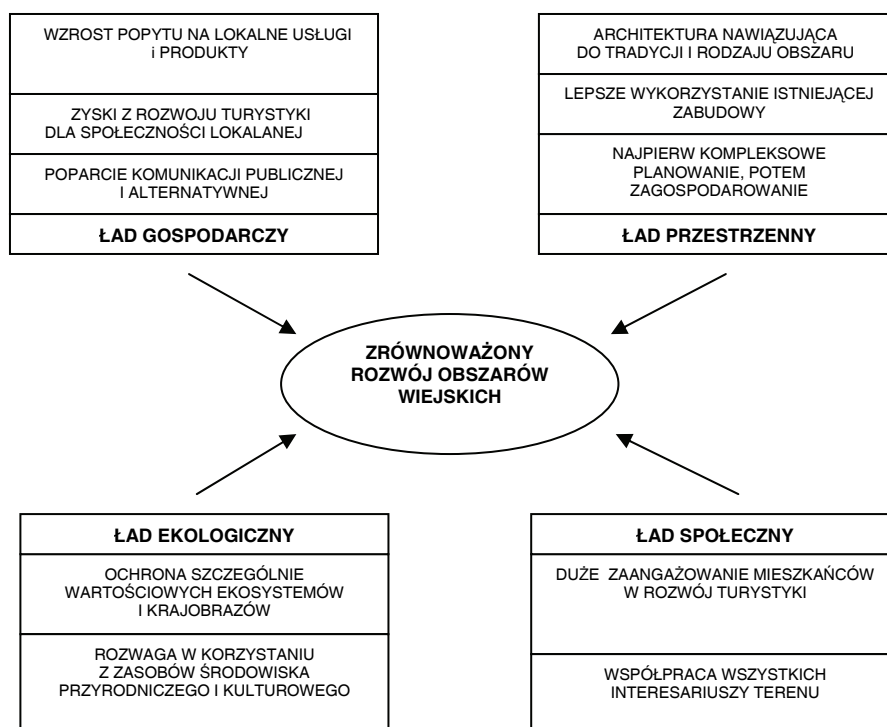
¹ Definicja obszarów wiejskich według klasyfikacji polskiej. Kryterium rozróżnienia terenów wiejskich i miejskich w Unii Europejskiej i OECD jest gęstość zaludnienia. W UE za obszar wiejski uznaje się tereny o wskaźniku zagęszczenia ludności wynoszącym poniżej 100 osób na 1 km², a w OECD – poniżej 150 osób.

Jak wskazują prognozy GUS, liczba ta będzie się zwiększać. Wynika to z wielu czynników, m.in. z tego, iż obszary wiejskie są największym odbiorcą pomocy wspólnotowej zmierzającej do poprawy życia mieszkańców. Również wsparcie budżetu Unii Europejskiej przyczynia się do wielu inwestycji infrastruktury drogowej i ochrony środowiska. Ponadto ludność wiejska zaczęła doceniać korzyści płynące z walorów środowiska i rozpoczęła działalność turystyczną i rekreacyjną. Istotny jest także wyższy i szybszy wzrost kosztów utrzymania w mieście. Wszystkie te czynniki powodują, iż wyraźnie wzrosła atrakcyjność wsi jako miejsca zamieszkania (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi 2007). Z kolei dla mieszkańców miast obszary wiejskie stanowią bardzo atrakcyjne miejsca wypoczynku w ciszy i spokoju, z dala od aglomeracji miejskich, w czystym środowisku naturalnym. Dużą rolę w turystyce wiejskiej odgrywa również żywność wytwarzana tradycyjnymi metodami oraz bezpośredni kontakt gości i gospodarzy. Turystyka wiejska obejmuje więc całokształt działalności turystycznej na obszarach wiejskich. Natomiast agroturystyka, będąca jej formą, jest rodzajem aktywności na małą skalę, bazującej na gospodarstwie rolnym (Jalinik 2002).

Wieś najczęściej wyróżnia się specyficznym układem osadniczym, zabudową związaną z produkcją rolną i przetwórstwem. To właśnie przyrodniczy i kulturowy krajobraz wiejski jest jednym z walorów przyciągających turystów. Paradoksalnie tereny zapóźnione mają większe szanse na rozwój turystyki aniżeli bardziej rozwinięte, bowiem zachowały jeszcze swój wiejski, sielski charakter (Majewski 2001). Dlatego bardzo ważne jest, by obszary wiejskie jako specyficzne destynacje turystyczne nie zatraciły swojego rdzennego charakteru. Swoistym panaceum na ekspansywny rozwój turystyczny jest rozwój zrównoważony. Według Gromkowskiego (2004) zarządzanie turystyką w warunkach zrównoważonego rozwoju wymaga pewnych zasad, do których zalicza się ochronę i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych, kulturowych i społecznych, kompleksowe podejście do planowania i zarządzania, długofalową orientację, a także udział lokalnej gospodarki i miejscowej ludności. Obecnie w ramach harmonijnego i trwałego rozwoju wsi oraz form turystyki zrównoważonej dużo uwagi poświęca się właśnie agroturystyce. Najważniejszymi jej cechami ekologicznymi są:

- ochrona środowiska przyrodniczego przez promocję form aktywności turystyczno-rekreacyjnych, które są ekonomicznie produktywne, społecznie odpowiedzialne i przyjazne środowisku;
- podejmowanie działalności turystycznej i rolniczej, co powinno być dostosowane do środowiska i krajobrazu;
- rozwój produkcji żywności o podwyższonych parametrach ekologicznych;
- rozwój infrastruktury wspierającej ekologiczne wzory aktywności turystycznej (transport, wytwarzanie energii, gospodarka odpadami, ściekami, wodami itp.);
- utrzymanie integralności krajobrazu, wartości kulturowych oraz atrakcyjności wsi i okolicy (Białobrzeska i in. 2000).

Wyrazem holistycznego podejścia do rozwoju obszarów wiejskich, zakładającego konsensus pomiędzy łaodem gospodarczym, przestrzennym, społecznym i ekologicznym, jest zamieszczony schemat (rys. 2).

Rys. 2. Holistyczne ujęcie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Zaręba (2000) i Kozłowski (2005).

Właśnie turystyka wiejska i agroturystyka, planowane i organizowane zgodnie z założeniami rozwoju zrównoważonego, mogą przyczynić się, z jednej strony, do poprawy jakości życia mieszkańców i wielofunkcyjnego rozwoju wsi, natomiast z drugiej strony – do poszanowania i ochrony jej walorów przyrodniczych i kulturowych.

FORMY WSPÓŁPRACY MIĘDZYGMINNEJ

Planowanie i wdrażanie zasad rozwoju zrównoważonego w zakresie turystyki na obszarach wiejskich nie jest zadaniem prostym. W wyniku reformy administracji samorządowej rola samorządów terytorialnych w procesie decyzyjnym i prawodawczym znacznie wzrosła. Pod wpływem tych przemian władze lokalne przejęły inicjatywę w zakresie przeobrażania profilu społeczno-gospodarczego obszaru zgodnie z obiektywnymi uwarunkowaniami rozwoju (Niezgoda 2006). W obecnym podziale terytorialnym to właśnie gmina wydaje się najlepszym miejscem wdrażania zasad i celów polityki ekologicznej, gdyż właśnie w gminie podejmuje się bezpośrednie działania mające wpływ na jakość środowiska i kształtowanie polskiej przestrzeni, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie” (Giordano 2006).

Według polskich aktów legislacyjnych turystyka stanowi ustawowe zadanie samorządów gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Od 2001 roku jej zagadnienia stanowią zadania samorządów gminnych (Gordon 2003). Natomiast postulat zrównoważonego rozwoju został zawarty w Konstytucji RP oraz w wielu dokumentach ustawodawczych, m.in. z zakresu: ochrony środowiska, gospodarki odpadami, planowania i zagospodarowania przestrzennego, ochrony przyrody, gospodarki leśnej i wodnej. Na ich mocy działalność gospodarcza człowieka powinna uwzględniać również interesy środowiska naturalnego.

Władze gminne w rozwoju turystyki także na obszarach wiejskich dostrzegły szansę na aktywizację społeczno-gospodarczą regionu. Lecz rozwój turystyki wymaga najczęściej wypracowania nowej polityki długofalowego rozwoju oraz pozyskania ogromnych nakładów finansowych na inwestycje w sektorze turystyki i rekreacji. Ponieważ coraz częściej zadania te przekraczają możliwości pojedynczych gmin, wiele z nich podejmuje decyzje o współpracy kilku lub kilkunastu samorządów (Basińska 2006). Dodatkowo wejście Polski w struktury Unii Europejskiej w 2004 roku stało się swoistym katalizatorem procesów zawiązywania partnerstwa na szczeblach lokalnym i regionalnym. Ważną rolę w tym zakresie odgrywają fundusze unijne. Jak wskazują badania Giordano (2006), przynależność do stowarzyszenia lub związku międzygminnego deklaruje 1113 gmin, co stanowi ok. 45%. Średnio więc co druga gmina w Polsce decyduje się na współpracę regionalną. Zgodnie z aktualnym ustawodawstwem gminy mają możliwości nawiązania współpracy w formie:

- porozumień komunalnych,
- związków międzygminnych²,
- stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego³ (JST),
- partnerstw publiczno-prywatnych⁴.

Porozumienia komunalne, związki gminne i stowarzyszenia JST funkcjonują na podstawie Ustawy o samorządzie gminnym (2001), przy czym porozumienia zawierane są przez gminy w celu powierzenia jednej z nich określonych zadań publicznych. Uczestnicy porozumienia wspólnie określają cel działania, warunki przestrzegania postanowień współpracy, a także sposób rozstrzygania ewentualnych sporów. Razem partycypują w kosztach zadania publicznego (Bukowska 1996).

Z kolei związki międzygminne, stanowiące bardziej zaawansowany typ współpracy, to specyficzne korporacje prawa tworzone przez samorządy gmin w celu realizacji określonych zadań publicznych, które mogą mieć charakter określonych czynności prawnych lub działalności gospodarczej. Związki celowe mają osobowość prawną i podlegają obowiązkowi rejestracji

² Porozumienia i związki międzygminne funkcjonują na podstawie Ustawy o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 r. DzU z 2001 r. nr 142 poz.1591.

³ Stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego działają na podstawie Ustawy o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 r. DzU z 2001 r. nr 142 poz.1591 i Ustawy o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989 r. DzU z 2001 r. nr 79 poz. 855.

⁴ Partnerstwa publiczno-prywatne funkcjonują na podstawie Ustawy o partnerstwach publiczno-prywatnych z 28 lipca 2005 r. DzU z 2005 r. nr 162 poz. 1420.

w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Obecnie na terenie Polski funkcjonuje na różnych obszarach tematycznych 241 związków międzygminnych i jeden związek powiatów⁵ (Wykaz MSWiA 2007).

Następną formą współpracy gmin są stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego. Taką możliwość dają Ustawa o samorządzie gminnym i Ustawa o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989 roku. Stowarzyszenia gmin zawierane są w celu obrony wspólnych interesów i na rzecz pożądaných zmian w przepisach prawnych. Istotne jest to, że takie organizacje mogą być zakładane przez samorząd lokalny wraz z powiatami i województwami (Bukowska 1996).

Ponadto jednostki administracji samorządowej mają też możliwość zawiązywania partnerstw publiczno-prywatnych na podstawie umowy instytucji publicznej oraz przedsiębiorstwa prywatnego, zawartej w celu realizacji określonego przedsięwzięcia ze sfery zadań publicznych. Współcześnie ta forma współpracy zyskuje na popularności i jest usankcjonowana prawnie Ustawą o partnerstwie publiczno-prywatnym z 28 lipca 2005 roku.

Przytoczone formy współpracy nie wyczerpują oczywiście tematu partnerstw, istnieją również partnerstwa wielosektorowe zawiązywane przez przedstawicieli administracji publicznej, sektora biznesu oraz organizacje pozarządowe, ale ze względu na ograniczony zakres artykułu zastosowano w nim tylko formalne kryterium prawne. Wydaje się, że największe możliwości i znaczenie, z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach wiejskich, mają stowarzyszenia i związki międzygminne. Porozumienia i partnerstwa publiczno-prywatne, w porównaniu z formami współpracy wspomnianymi wyżej, mają raczej charakter krótkotrwały.

MATERIAŁ I METODY

Mając na uwadze powyższe spostrzeżenia, przeprowadzono badania pilotażowe na terenie siedmiu gmin zrzeszonych w Międzygminnym Związku Turystycznym „Wielkopolska Gościńska” oraz w trzech gminach, które z niego wystąpiły. Wszystkie badane gminy leżą w czterech powiatach południowej części województwa wielkopolskiego. Teren prac badawczych wybrano na zasadzie doboru celowego. Zastosowano następujące kryteria celowe: funkcjonowanie organizacji partnerskiej, wiejski lub miejsko-wiejski charakter gmin związku oraz powierzchnia użytków rolnych przekraczająca 50% poszczególnych obszarów gmin.

Celem badań była odpowiedź na pytanie, czy i w jakim stopniu Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościńska” przyczynia się do zrównoważonego rozwoju turystyki wiejskiej w regionie. Ponadto istotna była identyfikacja korzyści wynikających z podjęcia współpracy w zakresie zrównoważonego rozwoju turystyki na obszarach wiejskich.

Prace badawcze trwały od kwietnia do września 2006 roku i składały się z dwóch etapów. W pierwszym etapie analiza dokumentów umożliwiła zdobycie informacji o opisywanym terenie. Natomiast w drugim etapie dla uzyskania niezbędnych informacji posłużono się metodą

⁵ Według danych Rejestru Związków Międzygminnych i Powiatów Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na dzień 31.12.2007 r.

sondażu diagnostycznego oraz obserwacji. W okresie od sierpnia do września 2006 roku przeprowadzono badania ankietowe wśród mieszkańców aktualnych gmin członkowskich: Kościan, Pępowo, Krzywiń, Miejska Górka, Piaski, Jutrosin, Pakosław oraz gmin, które wystąpiły z organizacji: Gostyń, Krobia, Kobylin, na zasadzie doboru celowego, nielosowego. Narzędziem weryfikacji danych był kwestionariusz ankietowy, składający się w większości z pytań zamkniętych. W badaniach wykorzystano również metodę wywiadu skategoryzowanego, jawnego, indywidualnego, skierowanego do przedstawicieli Związku Międzygminnego „Wielkopolska Gościnną” oraz członkowskich urzędów gmin.

WYNIKI I DYSKUSJA

Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościnną”

Na podstawie analizy dokumentacji oraz zgromadzonego materiału badawczego należy stwierdzić, iż badany związek celowy przyczynia się w znacznym stopniu do rozwoju turystyki wiejskiej na omawianym obszarze. Natomiast pewne wątpliwości budzi fakt, czy jest to turystyka zgodna z zasadami rozwoju zrównoważonego.

Dla pełnego obrazu przypadku celowe wydaje się w tym miejscu przytoczenie kilku organizacyjno-prawnych aspektów funkcjonowania organizacji (tab. 1). Międzygminny Związek Turystyczny „Wielkopolska Gościnną” (MZTWG) uzyskał wpis, z datą 11 lipca 2002 roku, do Rejestru związków międzygminnych, prowadzonego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, pod pozycją 240. Związek ma statut, a jego siedziba znajduje się w Pępowie. Początkowo w jego skład weszło 10 gmin wiejskich lub miejsko-wiejskich: Gostyń, Jutrosin, Kobylin, Kościan, Krobia, Krzywiń, Miejska Górka, Pakosław, Pępowo i Piaski. Średni odsetek gruntów rolnych na terenie gmin zrzeszonych wynosił 78,3%. Jednakże gminy Gostyń, Krobia i Kobylin wystąpiły z formacji partnerskiej. Z przeprowadzonych wywiadów wynika, że głównym powodem odejścia były stosunkowo duże koszty współpracy⁶.

Tabela 1. Sygnatariusze Turystycznego Związku Międzygminnego „Wielkopolska Gościnną”

Gmina	Powiat	Typ gminy	Powierzchnia [km ²]	Liczba mieszkańców	Procent użytków rolnych
Gostyń	gostyński	miejsko-wiejska	136,91	2 8044	68
Jutrosin	rawicki	miejsko-wiejska	114,90	7225	78
Kobylin	krotoszyński	miejsko-wiejska	112,37	8 2000	80
Kościan	kościański	wiejska	202,30	15 000	81
Krobia	gostyński	miejsko-wiejska	129,59	12 801	87
Krzywiń	kościański	miejsko-wiejska	177,00	10 000	73
Miejska Górka	rawicki	miejsko-wiejska	103,62	9276	88
Pakosław	rawicki	wiejska	77,54	4626	71
Pępowo	gostyński	wiejska	86,71	6100	73
Piaski	gostyński	miejsko-wiejska	169,73	10 834	84

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Rocznik Statystyczny (2004).

⁶ Opłaty członkowskie są proporcjonalne dla wszystkich gmin i wynoszą obecnie 1,10 zł na rok od każdego mieszkańca gminy. Budżet Związku w roku 2005 wynosił 87 757 zł.

Struktura organizacyjna MZTWG jest trójdzielna; tworzą ją organy o określonych kompetencjach. Są to: Zgromadzenie Związku, które jest organem stanowiącym i kontrolnym, Zarząd Związku, będący organem wykonawczym, oraz Komisja Rewizyjna pełniąca funkcje doradcze. W skład Zgromadzenia wchodzi przewodniczący zarządów gmin będących członkami Związku oraz przedstawiciele wyznaczeni przez radę gmin spośród radnych lub spoza nich – po jednym w gminach do 10 000 mieszkańców oraz po jednym na każde kolejne 10 000 mieszkańców (Statut MZTWG 2007). Struktura organizacji została zaplanowana w taki sposób, by ułatwić jej funkcjonowanie.

Celem nadrzędnym funkcjonowania Związku jest tworzenie markowego produktu turystycznego i wypromowanie marki regionu „Wielkopolska Gościńska”. Cele statutowe osiągnięte są poprzez:

- tworzenie warunków dla rozwoju turystyki w gminach;
- udział w tworzeniu ponadgminnej, ujednoczonej oferty turystycznej;
- promocję turystyki na terenie gmin – jako sposób na pozyskiwanie dochodów z pozarolniczych źródeł;
- standaryzację jakości usług turystycznych (Cele MZTWG 2008).

W toku swoich działań MZTWG bazuje na potencjale przyrodniczym i kulturowym obszarów wiejskich, który stanowią: Agroekologiczny Park Krajobrazowy im. Generała Dezyderego Chłapowskiego; obiekty sakralne: bazylika na Świętej Górze w Gostyniu; średniowieczny zespół klasztorny Benedyktynów w Lubiniu; barokowy klasztor Reformatów; klasztor Franciszkanów w Kobylinie; zabytkowe zespoły parkowo-pałacowe charakterystyczne dla południowej Wielkopolski; zespoły folwarczne; „Soplicowo” – scenografia z filmu „Pan Tadeusz” oraz pozostałości kultury Chazów i kultury biskupińskiej. Ponadto wykorzystano również stadniny koni w Racocie, Gągolewie, Golejówku i lokalnych producentów bryczek, sieć ścieżek rowerowych na międzynarodowej trasie rowerowej R9 oraz nieczynne linie kolejowe z pełną infrastrukturą (tory, bocznice i dworce). Wśród produktów turystycznych, wylansowanych przez Związek, znalazły się m.in.: Szlak Rajdów Konnych „Wielkopolska Podkowa” (o długości 204 km) wykorzystujący walory śródpolnych dróg z zadrzewieniami, Ziemiański Szlak Rowerowy, Krzywińska Kolej Drezynowa „Drezyną przez historię”, Szlak Miodowy – lokalna trasa rowerowa (o długości 15 km) pomiędzy pszczelimi pasiekami w okolicy Pakosławia (Produkty turystyczne MZTWG 2008). Bardzo istotne, z punktu widzenia rozwoju zrównoważonego, jest tworzenie produktów markowych „Wielkopolski Gościńskiej” na podstawie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu. Związek traktuje turystykę jako sposób na promocję własną gmin oraz jako motor pozarolniczego rozwoju gospodarczego obszarów w większości rolniczych. Inicjatywy, polegające na poszukiwaniu i promowaniu alternatywnych źródeł dochodu dla społeczności wiejskiej, są wyrazem realizacji zasad zrównoważonego rozwoju.

Bardzo ważne w przyjaznym środowisku rozwoju turystyki są oczekiwania mieszkańców oraz ich uczestnictwo w działaniach organizacji jako potencjalnych adresatów. W związku z powyższym zapytano mieszkańców stowarzyszonych gmin o źródła informacji dotyczące

aktualnych prac Związku oraz o uczestnictwo lokalnej ludności w projektach i szkoleniach „Wielkopolski Gościnniej”. Z przeprowadzonych ankiet wynika, iż głównym źródłem informacji dla 40% mieszkańców jest prasa lokalna oraz wydawana przez związek „Gazeta Gościnniej” – 40%. Jednakże czasopismo to dociera do nielicznych mieszkańców, głównie z okolic Pępowa. Tylko 20% ankietowanych wskazało stronę internetową jako źródło informacji o aktualnych pracach organizacji. Ponadto respondenci stwierdzili, iż jej strona internetowa pozostawia wiele do życzenia. Ważnym zagadnieniem badawczym były też oczekiwania mieszkańców dotyczące profilu działalności Związku. Do najważniejszych oczekiwań zaliczyli: pomoc w uzyskaniu środków na nowe zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjnego obszaru, promocję regionu w kraju i za granicą oraz standaryzację jakości usług turystycznych.

Aspektem zrównoważonego rozwoju jest ponadto współpraca wszystkich interesariuszy zamieszkiwanego obszaru. Mieszkańcy deklarują współpracę z organami Związku głównie w formie uczestnictwa w szkoleniach dla kwaterodawców (50%), organizatorów imprez konnych, liderów organizacji pozarządowych oraz w pracach przy opracowywaniu zintegrowanej strategii rozwoju obszarów wiejskich (ZSROW) w ramach Lokalnej Grupy Działania (LGD) programu Unii Europejskiej LEADER+. Jednakże tylko 10% badanych potrafiło wymienić nazwy konkretnych projektów, seminariów czy szkoleń organizowanych w ramach programu LEADER+ przez Związek. Należy przy tym dodać, iż Związek Międzygminny był inicjatorem zarówno opracowania ww. strategii, jak i utworzenia LGD w formie Fundacji „Wielkopolska Gościnniej” w styczniu 2006 roku. Wśród fundatorów znalazł się przewodniczący Międzygminnego Związku Turystycznego „Wielkopolska Gościnniej” Marian Poślednik oraz przedstawiciele każdej z gmin członkowskich. Celem Fundacji „Gościnniej Wielkopolska” jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, a w szczególności wspieranie i realizacja zintegrowanej strategii rozwoju obszarów wiejskich (ZSROW) opracowanej dla gmin: Jutrosin, Kobylin, Kościan, Krzywiń, Miejska Górka, Pakość, Pępowo, Piaski oraz Dolsk. Fundacja stawia sobie również za cel aktywizowanie społeczności lokalnej wymienionych gmin i mobilizowanie jej do promocji obszarów wiejskich. Zintegrowana strategia rozwoju obszarów wiejskich opracowana została, przy zastosowaniu metody uspołecznionej, przez przedstawicieli gmin, przy udziale zewnętrznych ekspertów, konsultantów i moderatorów warsztatów. Główne tematy strategii to: poprawa jakości życia na obszarach wiejskich, innowacja zastosowania nowych informacji know how i technologii w celu zwiększenia konkurencyjności produktów i usług świadczonych na terenach wiejskich. Jednym z najważniejszych celów strategii jest wzrost konkurencyjności produktów i usług turystycznych na terenie współpracujących gmin. Realizowane to będzie przez projekty rewitalizacji kolejowych połączeń turystycznych, wytyczenie i zagospodarowanie szlaków konnych, rowerowych, pieszych i wodnych, odnowę obiektów oraz terenów przeznaczonych na cele turystyczne. Ponadto w kręgu zainteresowania Fundacji będzie, tak jak miało to miejsce w Związku Gmin „Wielkopolska Gościnniej”, wspieranie wyrobu produktów lokalnych i odnowa wsi oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego (ZSROW Fundacji „Wielkopolska Gościnniej” 2007).

Dzięki współpracy międzygminnej udało się w 2005 roku pozyskać fundusze na utworzenie Lokalnej Grupy Działania oraz opracowanie ZSRW zrzeszonych gmin w kwocie 120 000 zł w ramach pierwszego etapu Programu LEADER+. Grupa stara się obecnie o środki finansowe na realizację założeń ww. strategii w drugim etapie programu, w której można było uzyskać dofinansowanie ok. 750 000 zł. Efektem starań Związku i Fundacji był projekt pt. „Doświadczenia i tradycje dla przyszłości”, który znalazł się na liście rankingowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W jego ramach w okresie od 21 lutego 2007 do 14 kwietnia 2008 roku w zakresie promocji regionu odbyły się m.in. Festiwal Kultury „Wielkopolski Gościnniej, Otwarte Mistrzostwa „Wielkopolski Gościnniej” w Wyścigach Drezyn Ręcznych. Działaniami, które realizowane były w celu aktywizacji lokalnej społeczności, były m.in.: Konferencja „Rozwój turystyki na obszarze „Gościnniej Wielkopolski” – produkty, promocja, innowacje”, a także wiele szkoleń dotyczących produkcji i zasad certyfikacji produktów tradycyjnych, lokalnych i regionalnych; dziedzictwa kulinarnego regionu „Gościnniej Wielkopolska”; agroturystyki, turystyki wiejskiej, hipoterapii oraz usług para turystycznych, jak również kursy na przewodników turystycznych oraz w zakresie tworzenia i podstaw funkcjonowania organizacji pozarządowych (Projekt „Doświadczenia i tradycje dla przyszłości” 2007). Wszystkie te przykłady wskazują, iż wspólne działania LGD oraz Związku Międzygminnego, który jest partnerem strategicznym w projekcie, mają na celu zwiększenie liczby osób uczestniczących w zadaniach z zakresu rozwoju turystyki wiejskiej. Jak wskazują założenia programu LEADER+ (m.in.: oddolny charakter działań, podejście terytorialne), podmiotem działań jest obszar, a nie pojedyncza organizacja, lokalne zarządzanie środkami, współpraca instytucji publicznych i prywatnych, co odzwierciedlają postulaty rozwoju zrównoważonego (Wieliczko 2005).

Na koniec zapytano społeczność stowarzyszonych gmin o zmiany w zagospodarowaniu turystyczno-rekreacyjnym i ocenę efektów działalności Związku. Okazało się, że 60% ankietowanych mieszkańców uważa, iż stan infrastruktury znacznie się poprawił. Natomiast 40% badanych przyznało, że nie widzi żadnych zmian w tym zakresie. Jeśli chodzi o ocenę efektów działań Turystycznego Związku „Wielkopolska Gościnniej” w okresie jego funkcjonowania, czyli od 2002 roku, prawie 60% respondentów oceniło je dobrze, natomiast 15% – słabo, a 20% – negatywnie. Niespełna 5% oceniło bardzo dobrze efekty prac Związku.

PODSUMOWANIE

Jak wskazują doświadczenia reformy samorządowej oraz wnioski płynące z pierwszych trzech lat członkostwa w Unii Europejskiej, aktywność samorządów lokalnych lub jej brak odgrywa istotną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym regionu. Współpraca partnerska jednostek samorządu terytorialnego staje się naturalnym etapem na drodze do sprawnej realizacji zadań z zakresu turystyki i rekreacji także na obszarach wiejskich. Unia Europejska promuje działania związane z poszukiwaniem dla rolników alternatywnych źródeł dochodu oraz związane z odnową wsi. Obserwuje się też zwiększającą się rolę wymogów środowiskowych w prawodawstwie wspólnotowym i polskim. Powoli zarysowuje się zmiana, zarówno

samorządów lokalnych, jak i mieszkańców, w podejmowaniu starań o zachowanie środowiska naturalnego. Bowiem w trosce o przyszłe pokolenia nie ma innej drogi niż rozwój zrównoważony. Wydaje się, że postulaty, dotyczące procesu ekologizacji turystyki, są słuszne. Turystyka wiejska oraz agroturystyka, planowane i organizowane zgodnie z przedstawionymi założeniami, mogą przyczynić się nie tylko do zachowania walorów krajobrazu wiejskiego, mogą również zapewnić ludziom satysfakcjonującą pracę i lepszą jakość życia.

Na podstawie przeprowadzonych badań należy stwierdzić, że Turystyczny Związek Międzygminny „Wielkopolska Gościnną” osiąga spore sukcesy w wyniku współpracy różnych podmiotów gospodarczych oraz promowania produktów turystyki wiejskiej. Organizacja, realizując ideę partnerstwa międzygminnego, aktywnie pozyskuje środki finansowe na inwestycje w regionie. Dzięki założeniu przez gminy partnerskie i sąsiadujące Lokalnej Grupy Działania „Wielkopolska Gościnną” udało się opracować zintegrowaną strategię rozwoju obszarów wiejskich i rozmaite produkty turystyczne. Natomiast niepokój budzi fakt, iż przed podjęciem działań planistycznych nie przeprowadzono analiz dotyczących liczby turystów na ww. obszarze. Nie opracowano także wskaźników, dzięki którym można by było określić koszty ekonomiczne, społeczne, ekologiczne i infrastrukturalne związane z rozwojem turystyki wiejskiej jako składowej rozwoju zrównoważonego gmin członkowskich. Wspomnieć trzeba także, iż badany związek międzygminny istnieje od 6 lat. W porównaniu z innymi organizacjami, które rozpoczęły swoją działalność tuż po 1991 roku, nie jest to długi okres. Zwraca również uwagę stosunkowo małe zaangażowanie Związku w informowanie ludności o jego aktualnych pracach.

Przy ogromnej odpowiedzialności i dużym zakresie obowiązków samorządowych, wynikających z planowania zrównoważonego rozwoju turystyki, niezwykle ważna jest współpraca wszystkich instytucji zarówno szczebla samorządowego, przedstawicieli sektora prywatnego, organizacji pozarządowych, jak i reprezentantów obszarów chronionych oraz mieszkańców i turystów.

Reasumując, należy stwierdzić, iż Turystyczny Związek Międzygminny „Wielkopolska Gościnną” odgrywa ważną rolę w zrównoważonym rozwoju turystyki na analizowanych obszarach wiejskich. Gminy członkowskie dostrzegły w tej formie współpracy partnerskiej większe możliwości dla całego regionu, niż w przypadku samodzielnego funkcjonowania jednostek administracji samorządowej. Poza funkcjami inwestycyjnymi odgrywają one także rolę platformy integracyjnej oraz aktywizującej lokalną społeczność na obszarach wiejskich.

Na podstawie wniosków, płynących z przeprowadzonych badań oraz danych z Rejestru związków międzygminnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, można stwierdzić, że celowe byłoby przeprowadzenie badań dotyczących pozostałych turystycznych związków międzygminnych funkcjonujących na obszarach wiejskich w innych regionach Polski.

PIŚMIENNICTWO

- Aktywność ekonomiczna ludności Polski.** I kwartał 2007. Warszawa, GUS.
- Basińska A.** 2006. Rola związku międzygminnego „Puszcza Zielonka” w rozwoju turystyki zrównoważonej w regionie [w: Gospodarka turystyczna w XXI wieku. Globalne wyzwania i zagrożenia]. Red. B. Raszka, S. Bosiacki. Poznań, AWF, 189.
- Białobrzaska R., Kisiel R., Marks R.** 2000. Rola i miejsce agroturystyki w ekorozwoju wsi. Roczn. Nauk. Stow. Ekon. Rol. Agrobiz. 2 (2), 10.
- Bukowska J.** 1996. Organizacyjno-prawne uwarunkowania wdrażania ekorozwoju w gminie [w: Mechanizmy i uwarunkowania ekorozwoju – interdyscyplinarna konferencja naukowa]. T. 1. Red. S. Wrzosek. Białystok, Politechnika Białostocka, 120.
- Cele Międzygminnego Związku Turystycznego „Wielkopolska Gościnną”,** www.wielkopolskagoscinna.pl, dostęp z dnia 6.04.2008 r.
- Giordano K.** 2006. Planowanie rozwoju zrównoważonego gminy w praktyce. Lublin, KUL, 5.
- Gordon A.** 2003. Turystyka w gminie i powiecie. Warszawa, POT, 45.
- Gromkowski R.** 2004. Zarządzanie turystyką w warunkach rozwoju zrównoważonego [w: Marketing produktów turystycznych]. Białystok, Wydaw. Politechniki Białostockiej, 97.
- Informacja na temat sytuacji na obszarach wiejskich i w rolnictwie.** 2007. Warszawa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Departament Programowania i Analiz, 3.
- Jafari J.** 2000. Encyclopedia of tourism. London, Routledge, 567.
- Jalinik M.** 2002. Agroturystyka na obszarach przyrodniczo cennych. Białystok, Wydaw. Politechniki Białostockiej, 14.
- Kozłowski S.** 2005. Przyszłość ekorozwoju. Lublin, Wydaw. KUL, 49.
- Majewski J., Lane B.** 2001. Turystyka wiejska i rozwój lokalny. Poznań, Fundacja Fundusz Współpracy, 59.
- Produkty turystyczne Międzygminnego Związku Turystycznego „Wielkopolska Gościnną”,** www.wielkopolskagoscinna.pl, dostęp z dnia 6.04.2008 r.
- Projekt „Doświadczenia i tradycje dla przyszłości”.** 2007. Fundacja „Wielkopolska Gościnną”, www.goscinnawielkopolska.pl, dostęp z dnia 6.04.2008 r.
- Rocznik Statystyczny.** 2004. Poznań, Urząd Statystyczny.
- Statut Międzygminnego Związku Turystycznego „Wielkopolska Gościnną” w Pępowie z dnia 14 grudnia 2007,** www.puszcza-zielonka.pl, dostęp z dnia 10.02.2008 r.
- Ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnych z 28 lipca 2005 roku.** DzU z 2005 r., nr 162, poz. 1420.
- Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku.** DzU z 2001 r., nr 142, poz. 1591.
- Ustawa o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989 roku.** DzU z 2001 r., nr 79, poz. 855.
- Wieliczko B.** 2005. Polska wieś a polityka UE wobec obszarów wiejskich – inicjatywa wspólnotowa Leader+, www.ekonom.univ.gda/mikro/konferencja/pdf/Wieliczko%20Barbara1.pdf, dostęp z dnia 6.04.2008 r.
- Wykaz związków międzygminnych i związków powiatów MSWiA.** Stan na 31.12.2007 r. Warszawa, MSWiA. www.mswia.gov.pl, dostęp z dnia 12.02.2008 r.
- Zaręba D.** 2000. Ekoturystyka. Wyzwania i nadzieje. Warszawa, PWN, 38.
- Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Fundacji „Wielkopolska Gościnną”.** 2007. Pępowo, www.goscinnawielkopolska.pl, dostęp z dnia 14.02.2008 r.